№ 36 Մարտի 2 Չորեքշաբթի 1883 Մարտի 2 Չորեքշաբթի № 36

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բթացնող դատողութիւն:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից: Նամակ Թիւրքիայից:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Խաչագողի յիշատակարանը:

ԲԹԱՑՆՈՂ ԴԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

—

Մեր հակառակ մամուլը շարունակում է իր բթացնող դատողութիւնը:

Դիցուք թէ մենք այժմ գովում ենք Ներսէս պատրիարքին,—և ահա լսում ենք հակառակ բանակից հետևեալ բթամիտ դատողութիւնը: „Դուք իրաւունք չունեք նրան գովել, քանի որ մի անգամ յարձակվեցաք նրա վրա:“

Այո՛, մենք յարձակվեցանք Ներսէսի վրա երբ հաւատացած էինք թէ նա շեղվել է իր առաջվայ համակրելի ուղղութենից: Այժմ նա կրկին ընդունել է այն ուղղութիւնը, որին մենք համակրում ենք և մենք նրան գովում ենք:

Մենք առաջարկում ենք Գէորգ Բարխուդարեանցի յօբելեանը կատարել: Եւ ահա մոլորեցնող մամուլը մեզ պատասխանում է: „Դուք չէ՞իք որ նրան ծաղրում էիք որպէս ուսուցչական ժողովի նախագահ, յարձակվում էիք նրա վրա, որպէս թեմական տեսչի:“

Այո՛, Բարխուդարեան, մեր կարծիքով, անընդունակ է որպէս տեսուչ և նախագահ, բայց որպէս Շիլլերի թարգմանող նրա անունը միշտ կը մնայ մեր նոր գրականութեան պատմութեան մէջ:

Մենք համակրութեամբ վերաբերվում ենք դէպի մեր տաղանդաւոր աշխատակից Րաֆֆին: Եւ ահա սկսվում են աղաղակներ խաւարասէր բանակի մէջ: „Դուք չէ՞իք, բացականչում են նրանք, իրանց սովորական բթացնող լօգիկայով, դուք չէիք որ քննադատեցիք Րաֆֆիին որպէս բանաստեղծի և նրանից արժանի պատասխան ըստացաք:“

Մեզ համար մի և նոյն է թէ ինչ է պատասխանել մի օր Րաֆֆի մեր քննադատութեանը: Այդ դրա բանն է: Իսկ մենք դարձեալ այն համոզմունքի ենք որ Րաֆֆիի բանաստեղծութիւնները մեծ արժէք չունեն, իսկ նրա վէպերը, ինչքան էլ պակասութիւններ ունենան, կը կազմեն հայոց նոր գրականութեան մէջ մի գարագլուխ: Նրա ոտանաւորների պէս ոտանաւորները և նրանցից լաւերը մենք ունեցանք, իսկ նրա վէպերի պէս վէպեր, որոնք գուցէ և շատ պակասութիւններ էլ ունեն, մենք մեր հայոց նոր գրականութեան մէջ դեռ չենք ունեցել:

Եւ ամեն բանում խաւարասէր մամուլը աշխատում է մոլորեցնել հասարակութեանը այդ տեսակ բթացնող և անազնիւ լօգիկայով:

Եւ նոյն խաւարասէր մամուլն է, որ մեզ քարոզում է գրական ազնւութիւն:

Կարծես թէ ճշմարիտ նոյն անձի, կամ նոյն հիմնարկութեան մէջ չէ կարելի գտնել և լաւ և վատ կողմերը: Դա իւրաքանչիւր անկեղծ և անկողմնապահ մարդու և մամուլի պարտաւորութիւնն է խոստովանվել լաւը և քննադատել վատը:

Բայց, եթէ, օրինակի համար, Պետրոս Սիմէօնեանցի մասին խօսելու լինենք, որպէս հասարակական գործիչի մասին, ձեռքը սրտին դնելով, ամենամաքուր խղճմտանքով, առանց կեղծաւորելու, առանց կողմնապահութեան, պիտի խոստովանվենք որ ոչինչ լաւ կողմ չենք գտնում նրա ամբողջ հասարակական գործունէութեան մէջ: Որպէս ուսուցիչ և տեսուչ նա անընդունակ է և նոյն իսկ վնասակար է, ինչպէս և ցոյց կը տայ ապագան, որպէս գրող նա անգոյն է, որպէ՛ս խմբագիր վնասակար է, որովհետև խաւարասէր է: Նրա մէջ, ճշմարիտ է, շատ դժուա՛ր կը լինէր լաւն էլ, վատն էլ գտնել, որովհետև նրա մէջ մաքուր խղճմտանքով, կարելի է գտնել միայն վատը: Եւ այդ էլ ցոյց կը տայ ապագան:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Երևան, 18 փետրվարի

Այս տարվայ «Մեղուի» № 8, 9 մէջ Կ. Աստուածատրեանցը հանդէս է դուրս եկել, իր իբր երգիծաբանական նկատողութիւններով «Մշակի» անցեալ տարուայ № 258 տպած իմ «Ճանապարհորդական տպաւորութիւններ» յօդուածիս դէմ:

Գիտութիւնից զուրկ մանկավարժները այս վերջին ժամանակներում մի սերունդ դաստիարակեցին, որոնց մեծամասնութիւնը սաստիկ ձգտում ունի մի լրագրի էջերը լցնել իրենց ուղեցոյցների պէս վայր ի վերոյ դատարկաբանութիւններով: Դրանք մեղաւոր չեն, որովհետև աշակերտական միջոցում, շրջապատված լինելով անտակտ, գիտութիւնից զուրկ աֆերիստներով, իրանք ևս նրանց լուսանկարական պատկերն են ձեռացնում: Բայց զարմանալին այն է, որ «Մեղուի» խմբագիրը մոռանալով պարբերական թերթի նշանակութիւնը, իր լրագիրը ազատ պարապ չթողնելով, խրախուսում է Թաւրիզի աղաներից վարձած Կ. Աստուածատրեանցների նման վայրախօսներին, իրենց ցնորական իբր կատակները դուրս հանել ընթերցողների առաջ: Ես կարծում եմ որ դրանով «Մեղուն» ուղղակի խոստովանում է իր աղքատութիւնը գաղափարների և նիւթերի վերաբերմամբ և կամ անընդունակ է լրագրի նշանակութիւնը հասկանալու: «Մեղուի» պէս լրագիրը երևակայում է իրեն, որ ընդունակ է ղեկավարել մի հասարակութիւն, այն ինչ չաքամ չի անցնում որ նրա համարներից մէկում վայրախօսութիւններ չը լինեն. դրանով էլ՞ր կարծում զարգացնել, ուղղութիւն տալ հասարակութեանը, դու, ողորմելի խմբագրութիւն: Պիտի ուղղակի ենթադրել որ «Մեղուն» հրատարակվում է միայն իրպէճների, աղէտների և «կօմպանիայի» կրքերը յագեցնելու համար և ոչ թէ հասարակութեանը ծառայելու համար: «Մեղուն» մի աղբանոց է դառել, ուր կարելի է գցել ամենայն տեսակ աղտոթիւնը: Ողորմելի խմբագրութիւն: Զանազան և անազնիւ կրքերի ծառայող խմբագրութիւն: Ով որ կարդայ իմ ճանապարհորդական նկատողութիւնները, կը համոզվի որ Կ. Աստուածատրեանցը տուել

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

—

Բ.

ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գիշերը ի պատիւ մեր պատրաստվեցաւ ճոխ ընթրիք: Ըմպելիների քանակութիւնը աւելի շատ էր: Խաչագողները աւելի խմում էին, քան թէ ուտում էին: Այժմ հաւաքվել էին և այն ընկերները, որոնք ցերեկով անտառի զանազան տեղերում ածուխ էին պատրաստում: Բոլորի թիւը տասից աւել էր: Երբ բաւական խմեցին, նրանցից ամեն մէկը սկսեց պատմել իր կատարած քաջագործութիւններից մի անցք: Աստուած իմ, ինչեր չէին պատմում նրանք. բոլորը, բոլորը չը լսած և չը տեսած բաներ էին...: Ես, որպէս քաւոր Պետրոսի յառաջադէմ աշակերտներից մէկը, նոյնպէս շատ գործեր էի կատարել, բայց նրանց հետ համեմատվելով, դեռ կատարեալ համբակ էի:

—Է՜հ, ասում էր մի ծերունի խաչագող արհամարհական ժպիտով,—այդ ինչ գողութիւններ են, որոնցմով պարծենում էք դուք: Երբ ես երիտասարդ էի, գողացայ հնդկայ աստուծու աչքերը:

Ամենքը ծիծաղեցին. ծերունու ասածը չափազանց անհաւատալի երևաց:

—Երեխաները ու յիմարները ծիծաղում են ամեն բանի վրա, երբ չեն հասկանում, պատասխանեց ծերունին, որին, ինչպէս երևում էր, վիրաւորեց ընկերների արհամարհանքը:—Ձեզ անհաւատալի է թւում իմ ասածը, ականջ դրէք, ես կը պատմեմ:

Նա սկսեց իր պատմութիւնը այսպէս.

«Հնդկայ աստուածները մեր Աստուծոյ նման չեն. մերը աչքի չէ երևում. իսկ նրանց աստուածները միշտ կանգնած են տաճարների մէջ, ամեն մարդ տեսնում է, հարցմունք է անում և պատասխան է ստանում: Ես մտայ այդ տաճարներից մէկի մէջ, ուր կանգնած էր գլխաւոր աստուածներից ամենամեծը ոսկեղէն հագուստով: Թէև ոսկին շատ սիրուն բան է, բայց ինձ աւելի գրաւեցին նրա գեղեցիկ աչքերը: Գեղեցիկ էին, աննման գեղեցիկ, ես խելագարի նման սիրահարվեցայ այդ աչքերի վրա: Նրանք կազմված էին երկու հատ խոշոր ալմաստներից և ճրագի նման վառվում էին: Ալմաստների իւրաքանչիւրը աղաւնու ձուի չափ կը լինէր: Այո՛, իմ սիրտը գրաւեցին այդ փայլուն ատողերը և ես կատարելապէս սիրահարվեցայ նրանց վրա: Ե՛կ, մտածեցի, քեզ նուիրէ այդ աստուծոյ սպասաւորութեանը, որ այդպիսի գեղեցիկ աչքեր ունի: Եւ ընդունվեցայ այնտեղ, ինչ էք կարծում, ոչ թէ իբրև հասարակ սպասաւոր, այլ բրամին,—այսպէս են կոչվում նրանց քահանաները: Ես կատարում էի իմ պաշտօնը ամենայն ջերմեռանդութեամբ, ամենայն անձնանուիրութեամբ, այնպէս որ, փոքր ժամանակում գրաւեցի ոչ միայն իմ աստուծոյ շնորհը, այլ և ժողովրդի յարգանքը: Ինձ յանձնեցին տաճարի բանալիները և նրա հսկողութիւնը: Այդ տևեց մի քանի ամբողջ տարիներ: Վերջը բրամինական կեանքը, անընդհատ աղօթքները, խիստ ճգնութիւնները ձանձրացրին ինձ: Ես վճռեցի վերադառնալ իմ հայրենիքը: Բայց ցանկալի էր ինձ ունենալ մի յիշատակ այն աստուծուց, որին այնքան տարիներ ծառայել էի: Ես ընտրեցի աչքերը, որոնց վրա միշտ սիրահարված էի: Մի բարի գիշերում կատարվեցաւ այդ գործը: Բայց որտեղ պէտք էր պահել խոշոր ալմաստները: Սրունքներիս կաշին ծակեցի, ալմաստները դրեցի վէրքի մէջ, յետոյ լաւ փաթաթեցի: Այժմ սատանան էլ չէր կարող գտնել: Մնաք բարեաւ ասեցի իմ աստուծուն և հեռացայ: Հնդկաստանի անտառները խիստ հիւրընկալ ծոց ունեն փախստականների համար, եթէ առիւծների և վագրների ճանկը չընկնէ մարդ: Բայց իմ աստուծու օրհնութիւնը ինձ հետ էր, վտանգ չը պատահեց: Ես իմ բրամինի հագուստը փոխեցի, և հալածված պարիայի հագուստով շարունակեցի իմ փախուստը: Պարիային ոչ ոք չէ մօտենում»...

Ծերունին վերջացրեց. ամեն կողմից լսելի եղան զովասանական ձայներ. մի քանիսը ծափահարեցին:

Մի այլ խաչագող ասաց.

—Ես մի օր գողացայ մի մահրադոյն աւանակ, և սև գունով ներկելով, ծախեցի դարձեալ իր տիրոջը. նա չը կարողացաւ ճանաչել իր աւանակին:

—Կարծեմ ներկը աւելի թանգ արժեց քեզ, քան թէ այն փողը, որ դու ստացար, նկատեց նրան մէկը ծիծաղելով:

—Իրաւ է, ներկը աւելի թանգ արժեց, պատասխանեց նա,—բայց ես ընկերիս հետ գրազ էի բռնել:

—Եւ դու կնքեցիր մեր ճակատին «էշ ներկող» անունը, վրաբերեց առաջինը:

Բոլորը ծիծաղեցին:

Մի ուրիշը պատմեց, թէ իր կեանքում փոխել է տասն զանազան կրօնքներ և զանազան դաւանութիւններ: Շիրազում ընդունել է մահմեդականութիւն և ամուսնացել է մի սէիդի գեղեցիկ աղջկայ հետ: Կիլիկիայի մէջ ընդունել է կաթօլիկութիւն և պսակվել է կաթօլիկ աղջկայ հետ. յետոյ մի կաթօլիկ միսիոնարից ստացել է ժողովարարութեան թուղթ, պտըտել է Իտալիայում, Սպանիայում, և Ֆրանսիայում, հաւաքել է առատ հարստութիւն, այլ ևս չի վերադարձել իր կնոջ մօտ. Կիևում ընդունել է օրթոդոքս եկեղեցու դաւանութիւնը, մի գեներալ նրա կնքահայր է դարձել, և ընծայելով մի նշանաւոր գումար, ամուսնացրել է իր աղախնի հետ: Իսկ Կ. Պօլսի մէջ ընդունել է բողոքականութիւն, անգլիական միսիոնարների թղթով գնացել է Ամերիկա, փողեր է հաւաքել և ամերիկացի կին է ունեցել և այլն:

Այդ մարդուն շրջագրին, որովհետև խիստ հասարակ բան էր պատմում, որովհետև նրանց մէջ չը կար մէկը, որ տասն անգամ կրօնը փոխած չը լինէր:

Մի երիտասարդ խաչագող, բաւական գեղեցիկ դէմքով, շնորհալի, և աշխարհային կեանքի սովորած մարդ, պատմեց, թէ եւրօպական մի մայրաքաղաքում նա իրան ձևացրեց իշխան Արարատի. ման էր գալիս թանգագին ակներով զարդարած խէնջարով և նոյնպէս գոհարներով զարդարած, ոսկեայ քամարով. Նրա կառապանի մօտ միշտ նստած էր լինում մի սևամորթ արաբ: Մի պարահանդէսի ժամանակ նրա վրա սիրահարվեցաւ մի հարուստ կոմսի աղջիկ. խոստացաւ նրա հետ պսակվել, իսկ օրիորդի ծնողները խոստացան մեծ օժիտ տալ: Օժիտի կէսը նա ստացաւ և վառնեց, բայց օրիորդի հետ չամուսնացաւ: Խեղճ աղջիկը մնաւ բարակացաւից, երբ տեսաւ իր փեսային անյայտացած:

Այդ պատմութիւնը, որ շատ հետաքրքրական էր և շատ գեղեցիկ կերպով նկարագրեց երիտասարդը, նոյնպէս անցաւ խիստ աննշան կերպով, իսկ մի քանիսի մէջ առաջացրեց արհամարհանք: Որովհետև սիրային յարաբերութիւնները առհասարակ մի տեսակ թուլասրտութիւն էր համարվում ամեն մի խաչագողի համար, և մինչև անգամ ամօթ էր բերում նրան: Խաչագողը կարող էր սէրը ընտրել որպէս միջոց մէկին կողոպտելու համար, իսկ ճշմարտապէս սիրել անվայել էր: Երիտասարդի պատմութիւնից երևաց, որ ինքն ես սիրահարված է եղել կոմսուհի օրիորդի վրա: Այդ պատճառով մէկը նկատեց նրան.

—Դուք այն ժամանակ արժան կը լինէիք գովասանութեան, երբ փոխանակ շռայլաբար վատնելու այն օրիորդի փողերը և փոխանակ նրա հետ սիրլ-բիլի անելու, կը պսակվէիք նրա հետ, կը ստանայիք ամբողջ օժիտը և յետոյ բաց կը թողնէիք, կը հեռանայիք:

Այդ նկատողութիւնը ընդհանուր հաւանութիւն ստացաւ:

է իմ գրուածքիս ցնորական լիբբ բացատրութիւններ, իսկ «Մեղուն» տպագրելով այդպիսի մի յօդուած, կեղտոտում է նաև իր անընդունակ խմբագրութիւնը:

Բժ. Լևոն Տիգրանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Գ. Րաֆֆի խնդրում է մեզ յայտնել, որ շատ տեղերից ուղարկվում են նրան փողեր, պահանջելով «Դաւիթ-բէկի» առաջին և երկրորդ հատորները: Այդ վէպի առաջին հատորը բոլորովին սպառված լինելով, հեղինակը չէ կարող ուղարկել, իսկ երկրորդ հատորը կարող է ուղարկել, եթէ կը ցանկանան ստանալ առանց առաջինի: Բայց եթէ անյարմար կը գտնեն միայն երկրորդը ունենալ առանց առաջին հատորի, հեղինակը առաջարկում է ընտրել իր միւս հրատարակութիւններից, որպիսի են՝ «Խամսայի Մելիքութիւնները», «Ղարաբաղի Աստղագէտը», «Կայծեր» և այլն, որոնց յայտարարութիւնները կարդում են «Մշակի» մէջ: Իսկ «Խենթը» ստանալու համար պէտք է դիմել Թիֆլիսի «Կենտրոնական գրավաճառանոցը». հեղինակի մօտ չէ մնացել այդ վէպից:

—

Ստացանք Երևանից, պ. Ռուբէն Ջալալեանցից 8 րուբլ բաժանորդագին «Oriental» լրագրի: Ընդամենը ունենք խմբագրատանը այդ լրագրի բաժանորդագին 18 րուբլ:

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը: «Մեծ-Արխվալի գիւղի ծխական դպրոցը դեռ չունենալով հաստատ աղբիւր, կառավարվում է մասամբ աշակերտների թօշակներով և մասամբ մարդասէր անձանց նուէրներով: Վերջիններս գործ են դրվում միայն չքաւոր աշակերտների թօշակի տեղ: Կան այնպիսի աշակերտներ, որոնք բացի միջոց չունենալուց թօշակ վճարելու, դասական պիտոյքներն էլ չունեն և այդ պատճառով անդադար յետ են մնում դասատունից: Խոնարհաբար խնդրում ենք հայոց լեզուի դասական գրքերի պ. պ. հրատարակողներին, և ուրիշ բարեսիրտ անձանց, որ բարեհաճեն նուիրել մեր դպրոցի չքաւոր աշակերտների օգտին դասական գրքեր, որպէս զի նրանք ևս չը զրկվեն ուսման պաշարից: Մեր հասցէն այս է. Ալէքսանդրապօլ, Յակոբ Ալէքսանդրեանցին, հասցնել Մեծ-Արխվալի ծխական դպրոցը:»

—

ԴՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են: «փետրվարի 18-ին դերասան Սաֆրազեան Բագուից գալով, ճանապարհ ընկաւ դէպի Դերբենդ, այնտեղ ներկայացում տալու համար բարեկենդանի օրերին: Դերբենդից նա կը վերադառնայ մեծ պասի առաջին շաբաթը Ղուբա և այստեղ դիտաւորութիւն ունի ներկայացումներ տալ, եթէ մեծ պասին թոյլ տրվեն ներկայացումները: Այստեղից նորից կը դառնայ Բագու:»

—

ՔՈՒԹԱՅԻՍԻՑ մեզ գրում են: «Շուտով մեր քաղաքում լոյս կը տեսնի մի վրացերէն ամսագիր «Գրադարան» անունով, որի խմբագիրը մի վրացի տիկին է, կ. Լօրդկիպանիձէ: Ամսագիրը բաղկացած կը լինի աւելի վիպական թարգմանութիւններից: Այս ամսագրի նպատակն այն է, որ ընթերցասիրութեան սէրը ծաւալէ սորին շրջաններում: Տարեկան գինը 4 րուբլ է:»

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են: «փետրվարի 22-ին գիշերվայ 3 ժամին մեծ հրդեհ պատահեց Մղեբրօվի խանութում: Նոյնպէս վնասվեցան միւս մի քանի խանութպաներ: Վնասը, ինչպէս ասում են, հասնում է 70,000 րուբլ գումարի: Հրդեհը մեքենան մեզ մօտ շատ թոյլ է: Հրկիզութեան պատճառը դեռ ևս յայտնի չէ»:

—

«Մշակի» բաժանորդագրութիւնը դեռ ևս շարունակվում է: Այն բաժանորդները, որոնք կը գրվեն այս մարտ ամսին, դեռ կարող են ստանալ մեր լրագրի բոլոր համարները, այս տարվայ առաջին համարներից սկսած:

—

Բարեկենդան շաբաթվայ վերջին օրը Արծրունու թատրօնում եղան երկու ներկայացումներ. առաւօտը հայերէն ներկայացումն էր, իսկ երեկոյեան վրացերէն: Վրաց դերասանական խումբը խաղաց մի օպերետ վրացերէն լեզուով:

—

Մի քանի օր շարունակ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ գարնանային եղանակներ էր անում: Ցեխոտ կրկին եկաւ ձիւնախառն անձրև և եղանակը դարձեալ քիչ ցրտեց:

—

Մարտի 5-ին, շաբաթ օր, դօկտօր Արասխանեանց կարդալու է Արծրունու թատրօնում իր չորրորդ դասախօսութիւնը քաղաքական տնտեսութիւնից:

—

Ինչպէս երևում է մեծ-պասին թոյլ տրված չի լինի թատրօնական ներկայացումներ տալը: Այդ պատճառով, ինչպէս լսել ենք, վրաց և հայոց թատրօնական խմբերը դիտաւորութիւն ունեն ամբողջ մեծ պասին կօնցերտներ տալ և կ ե ն դ ա ն ի պ ա տ կ ե ր ն ե ր ներկայացնել Արծրունու թատրօնում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 15 փետրվարի

Կաթողիկոսական հարցը կամաց կերպարանք կառնէ. կուսակցութիւններն սկսած են որոշուիլ և կը պատրաստեն գործելու ծրագիր: Նախ սա կէտը պիտի որոշեն թէ Թիւրքիոյ հայք ինչպէս պիտի տան իրենց քուէն: Առջի նամակով ալ ըսինք և այժմ աւելի հաստատութիւն կը գտնէ այն կարծիքը թէ Ազգ. Ժողովը ինքն ընտրէ պիտի երկու պատուիրակներ, որոց պիտի յանձնէ Թիւրքիոյ հայոց կաթողիկոսական քուէն: Ազգ. ժողովը, ինչ որ կերևի առ այժմ, չը պիտի ընդունի ընտրութեան ուրիշ եղանակ: Ազգ. ժողովը, որ պիտի կատարէ մեծ դեր մը այս ընտրութեան մէջ, ինչ ուղղութեան գիծ պիտի ընտրէ իրեն համար: Մեր ստացած մանրամասն տեղեկութեանց համեմատ ժողովոյ պարագլուխներն որոշած են իրենց հետևելիք ուղղութիւնը: Ժողովը երկու մասի պիտի բաժնուի, այս մասերը կարելի է միանան երբ սկզբունք մը ունենան ընտրութեան համար, իսկ չը պիտի կրնան միանալ ընտրելիք անձին վրայ, եթէ այս ընտրելիները ըլլան այժմ ամենէն աւելի հաւանական երեցած երկու անձերէ մին: Ազգ. ժողովոյ այս երկու կուսակցութեանց մին շատ զօրաւոր է, իրեն մէջն են գործօղ անդամք և միաբանած են կղերին հետ: Այս խումբին դրօշակը լայն ծաւալ ունի և կրնայ իր պաշտպանութեան ներքև առնուլ զանոնք որ ուղիղ մտածութիւններ ունին, զանոնք որ անձնական նկատումներ ունին: Այս զօրաւոր խումբը իրեն սկզբունք դրած է որ՝ Թիւրքիոյ հայք իրենց քուէն տուած ժամանակ պէտք է առաջնորդուին Ռուսիոյ հայոց յայտնած կարծիքներէն, համոզումներէն: Իրաւ է որ, կըսեն, Թիւրքիոյ հայք քուէից ստուար մեծամասնութիւն ունին, սակայն այդ քուէները պէտք է նկատողութեան առնեն Ռուսիոյ հայոց շահերը: Էջմիածնի կաթողիկոսը թէպէտ և, կըսեն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս է, բայց իրականութեան մէջ Ռուսիոյ հայոց առա[...] մօտիկ է: Իր գործելու ասպարէզը շատ անձուկ [...] Թիւրքիա և այլուր, իսկ ընդարձակ Ռուսիոյ [...] Ռւսեւմ, կառարկեն, ընտրելու ենք այնպիսի ան[...] նաւորութիւն մը որ ի մօտոյ ծանօթ ըլլայ Ռ[...] սիոյ հայոց վիճակին և պահանջներուն, և [...] չար չը գործածենք Թիւրքիոյ հայոց թուական [...] ռաւելութիւնը ի վնաս Ռուսիոյ հայոց:—Նեթէ [...] Ազգ. Ժողովը այսպիսի համոզմամբ պիտի գո[...] յայտնի կերևի թէ լըջօրէն գործ տեսնելու ա[...] մաղիր է: Բայց Ազգ. Ժողովոյ այս համոզումնե[...] որպէս զի լաւ արդիւնք արտադրեն, հարկ ան[...] ժեշտ է որ Ռուսիոյ հայք ալ կանխաւ յայտ[...] իրենց կարծիքներն և ցոյց տան իրենց ընտրել[...] որպէս զի Թիւրքիոյ հայք ալ միանան այդ [...] ուան վրայ: Ի՞նչպէս պիտի յայտնուի այդ կարծի[...] ինչպէս ցոյց պիտի տրուի այդ ընտրելի անձը [...] դժար կէտը որոյ լուծումը դուք պարտիք մտա[...] Պէտք է՞ թողուլ ասպարէզը է ն թ ր ի կ ա ն ն ե ր[...] պէտք է՞ թողուլ որ անհատական շահեր ներ[...] նան հոս իբր կարծիք Ռուսիոյ հայոց: Այս [...] պէտք է առարկայ ըլլայ ձեր մամուլին խոր[...] ծութեանց: Այն խումբը, որուն վրայ խօսե[...] իրեն ընտրելին ունի, այն է Մակար սրբա[...] Զարմանալի է որ այս եկեղեցականին դատ [...] սիոյ եպիսկոպոսներէն ոչ մէկուն անունը կը [...] ուի: Ի՞նչ է պատճառը: Իրաց այս վիճակին [...] երբ Թիւրքիոյ հայք հարկ տեսնեն իրենց [...] տալ Ռուսիացի եկեղեցականի մը, պիտի [...] Մակար սրբազանի իրենց քուէն: Թիւրքիոյ [...] մէջ արժանաւոր եկեղեցականներ բաւական [...] կան, սակայն ասոնց գլխաւոր պակասութիւ[...] որ բաւական տգէտ են ձեր կողմերու գործոց [...] սին, յոյժ վեր ի վերոյ գաղափար մը ունի[...] երբ Էջմիածին հանեն կարող չը պիտի [...] առանց խորհրդականներու ինքզինքնին [...] Սակայն մենք կը կարծենք թէ այս նկատու[...] թիւնը բաւական չէ որ մի Ներսէս կամ Խրիմ[...] եպիսկոպոս կաթողիկոս չընտրուին:—Թիւր[...] եկեղեցականները կուզեն նաև որ եկեղեցւոյ [...] բաւական երկար տարիներ եկեղեցւոյ ծառայած [...] եպիսկոպոս ըլլայ: Զը մոռնանք նաև սա [...] ևս յիշել թէ Մակար սրբազանի ընտրութեան [...] գողներէն ոմանք, մանաւանդ եկեղեցակա[...] ները, Ներսէս պատրիարքի հակառակութեան [...] նենալնուն համար է որ կողմնակից են Մակար [...] պիսկոպոսի ընտրութեան: Չեն ուզեր այդ [...] ղեցականները որ Ներսէս պատրիարք եկեղե[...] հայրապետ ըլլալով իրենց ալ գլուխն ըլլայ: [...]

Մի ողորմելի խաչագող, որին աւել անունով կոչում էին «էշի ականջ», պատմեց, թէ իր ընկերի հետ մի անգամ մտան մի աղքատ գիւղացու տուն: Երկուսն էլ իրանց ձևացրել էին վանական աբեղայ: Տանը ոչինչ չը գտան, բացի մի կացինից, որ դրած էր դռան մօտ: Սկսեցին մաղթանք կատարել, երգելով հետևեալ երգը.

Աբեղան երգեց.

«Էդա կացին, դռան տակին,
«Վեր առ կոխէ մէջ տօպրակին:
«Ալէլուեա, ալէլուեա:

Ընկերը պատասխանեց.

«Պոչն երկէն ա անիրաւին,
«Չի պարտկվի մէջ տօպրակին:
«Ալէլուեա, ալէլուեա:

Աբեղան շարունակեց.

«Վեր առ, զարկ ի դա քարին,
«Պոչը կոտրէ անիրաւին,
«Որ պարտկվի մէջ տօպրակին:
Ալէլուեա, ալէլուեա»:

«Էշի ականջի» պատմութիւնը, թէև մի քանիսի մէջ ծիծաղ շարժեց, բայց շատերի մէջ վշտանք պատճառեց, որովհետև խաչագողը չը պիտի այն ստորնաճն ստորացնէ իրան, որ աղքատ գիւղացու խրճիթից մի կացին գողանար:—Խաչագողը պէտք է մեծ ոսկերին հետամուտ լինի, ասեցին նրան:

Այդ պատմութիւնները, որքան և անհամակրութեամբ լսում էի ես, բայց դարձեալ զրգռեցին իմ ինքնասիրութիւնը, և ես պատմեցի իմ հերոսութիւններից մէկը, թէ որպէս քաւոր Պետրոսը թագցրեց ինձ մղուկի մէջ, և որպէս ես կողոպտեցի հրէայ սեղանաւորի կրպակը: Ես սպասում էի, որ իմ քաջագործութիւնը կը զարմացնէր բոլորին: Բայց մի խաչագող պատասխանեց ինձ ծիծաղելով.

—Դա մի հասարակ խաղ է, որ ամենքս խաղացել ենք: Բայց ես կը պատմեմ դրա նման մի բան, որ դուք դուցէ լսած ևս չէք: Նա պատմեց.

«Հարաւային Ֆրանսիայի քաղաքներից մէկում մենք մտանք մի եկեղեցի: Այդ քաղաքի կաթօլիկ ժողովուրդը այնքան կրօնամոլ էր, որ կարծես, ապրում էին և գործում էին միմիայն եկեղեցու համար: Քահանաները հոգու փրկութեան անունով առել էին ժողովրդի հարստութիւնը և նրանով զարդարել էին իրանց տաճարները: Արծաթեայ խաչերը, աշտանակները և զանազան սուրբ անօթները թիւ և չափ չունէին: Մենք երեք ընկեր էինք, մտածեցինք, թէ ինչ հնար գործ դնենք, որ այդ հարստութիւնից մի լաւ բաժին վեր առնենք: Մեր ընկերներից մէկին ձևացրինք մեռած, դրեցինք դագաղի մէջ և տարանք եկեղեցին: Այդ քաղաքում սովորութիւն կար, որ մի գիշեր մեռելը պէտք է մնար եկեղեցում: Գիշերը մեր մեռելը յարութիւն է առնում իր դագաղից և հաւաքում է իր մօտ խաչերից և անօթներից որը աւելի թանգագին էր: Միւս օրը մենք վեր առեցինք դագաղը, տարանք թաղելու: Այդ քաղաքում գտնուի պակասութեան պատճառով աղքատ և պանդուխտ ննջեցեալներին տեղ չէին տալիս հասարակաց գերեզմանատունում, այլ դնում էին առանձին դամբարանի մէջ, որ յատկապէս աղքատների համար պատրաստված էր: Ընկերիս դագաղը դրվեցաւ նոյն տեղը, որ ուրիշ ոչինչ չէր, եթէ ոչ մի ստորերկրեայ մթին այր: Բայց նա երկար չը մնաց ննջեցեալների ամբարում. հէնց առաջին գիշերը դուրս եկաւ դագաղից, իր հետ բերելով և իր կողոպուտը: Հասկանալի է, որ մենք ևս օգնեցինք նրան այդ վերջին յարութեան մէջ»:

—Երևի, այն օրից սկսեցին մեզ կոչել «խաչագող», որովհետև դուք կողոպտեցիք սուրբ տաճարի խաչերը, նկատեց մէկը:

Բոլորը ծիծաղեցին:

Քաւոր Պետրոսը, որպէս միշտ սովորութիւն ունէր այսպիսի խօսակցութիւնների ժամանակ, լուռ էր: Նա, երևի, աւելի ուրիշ բաների վրա էր մտածում, քան թէ լսում էր: Նա չէր սիրում երբ մարդիկ պարծենում էին նրա մօտ: Նա իր մեծագործութիւնների մէջ խիստ համեստ էր…

Ընթրիքը վերջացաւ մեր կենաց համար առաջարկված բաժակներով: Բոլորը յայտնեցին իրանց ուրախութիւնը, որ բախտ ունեցան ընդունելու մեզ իրանց ընկերութեան մէջ…

Գ.

ԱՆԲԱՑԱՏՐԵԼԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Երբ առաջ լսում էի այդպիսի խօսակցութիւններ, ես ոգևորվում էի, իմ սիրտը լցվում էր կատաղի նախանձով, իմ եռանդը աւելի և աւելի բորբոքվում էր, և ես մտածում էի. «Երբ կը լինի, որ ես էլ պարծենալով պատմեմ իմ քաջագործութիւնները»… Իսկ այժմ ինչու այդպէս սառեց իմ սիրտը, ինչու այդպէս անզգայացաւ նա: Այլ ևս ինձ չէր գրաւում խաչագողի փառքը. այլ ևս ես չէի հրապուրվում չար գործի քաղցր մոլութիւնով: Կարծես թէ, իր զօրութիւնը թուլացել էր, կարծես թէ, իմ մէջ հանգել էր այն կրակը, որի առաջին փարոսը եղաւ մի երևելի չարագործ… Ինձ տիրել էր մի տեսակ վհատութիւն, մի տեսակ հիւանդոտ ձանձրոյթ: Ես փախչում էի գործից, փախչում էի աշխատանքից…

Ո՞րտեղից ծագեց այդ փոփոխութիւնը:

Ես ինքս չը գիտէի, բացատրել չէի կարողանում, միայն զգում էի, որ իմ մէջ դեռ մնացել էր աշխոյժ, եռանդ, բայց ոչ դէպի խաչագողի գործունէութիւնը: Ես բոլորովին ոգւով ընկած չէի: Իմ սիրտը լցված էր ինչ-որ ուրիշ բանով, որը հետզհետէ այնքան աճում էր, ընդարձակվում էր, որ արտաքսում էր այնտեղից բոլորը, ինչ որ առաջուց մտցրել էր քաւոր Պետրոսի սոսկալի դաստիարակութիւնը… Բայց ինչ էր այդ, —ինքս էլ չէի հասկանում:

Երբ առաջ ինձ աջողվում էր կատարել մի եղեռնագործութիւն, որքան սարսափելի լինէր նա, որքան խառնված լինէր արիւնով, այնքան աւելի բերկրութիւն էր բերում ինձ: Իսկ այն օրից, երբ սպանեցի այն չարագործին և ազատեցի Նէնէ[...] զգում էի, որ այդ սպանութիւնը այն չէր, ինչ[...] ինձ շատ անգամ պատահել էր գործել: Առաջ[...] ների զուարճութիւնը բոլէկան էր, շուտով [...] նում էր, իսկ այդ վերջինի ուրախութիւնը [...] ցըր էր և տևողական: Ես սպանելով, ազատե[...] մի անմեղի կեանքը…

Առաջ ինչ որ անում էի, դարձեալ ուղղ[...] անել, չէի կշտանում, ոչ մի բանի մէջ բաւա[...] նութիւն չէի գտնում: Կարծես թէ, սիրտս [...] և միշտ դատարկ էր մնում: Իսկ այժմ զգում[...] որ աւելի ուրախ եմ, սիրտս հանգիստ էր [...] որպէս թէ, նա լցված լինէր անսահման եր[...] կութեամբ…

Ո՞րտեղից ծագեց այդ փոփոխութիւնը:

Երբ խաչագողները քնեցին, ես ամբողջ գի[...] քնել չը կարողացայ: Իմ աչքերի առջևն էր [...] Նէնէն, նրա պատկերը ինձանից չէր հեռա[...] միշտ նրան էի տեսնում և նրա մասին մտած[...] ի՞նչ էր, որ իմ սիրտը կապեց այդ թշուառ [...] ջկայ հետ: Մարդու հոգեբանական գաղտնիքն[...] դեռ անհասկանալի էին ինձ: Ես Նէնէի վերաբեր[...] թեամբ ունեցած իմ զգացմունքը բացատրում[...] խիստ պարզ և հասարակ պատճառներով, [...] կեանքի մէջ մարդ իր արդիւնաբերութիւնը [...] է սիրում, ինչպէս նա խիստ սիրում է [...] տում այն երէխին, որ ինքն է որսացել [...] բազարից գնածը այն համը չունի: Մարդ [...] ղութեամբ է ծախսում այն արծաթը, որ իր [...] տինքի վաստակն է, իսկ ժառանգական հար[...] թեան հետ շատ անգամ չռայլաբար է վարվ[...] Այնպէս էլ քաղցր է մարդուս համար իր ձեռ[...] տնկած, հասցրած ծառի պտուղը: Արդեօք [...] համեմատութիւնները ճիշդ էին, դրանցով կար[...] էր բացատրել Նէնէի վերաբերութեամբ ունեց[...] իմ զգացմունքը…

(Կը շարունակվի)

եկեղեցականները նախ կուզէին որ Ներսէս պատրիարք Էջմիածին քշէն որպէս զի Քում-Քափուի դռներն իրենց առջև բաց ըլլան, սակայն այժմ այնպէս կը գուշակեն թէ՝, իրենց խելքովը, որ Ներսէս պատրիարքի վերջնական անկումը մօտալուտ է, ուստի ինչ հարկ զինքը կաթողիկոս ընտրել:—

Իսկ Ազգ· ժողովոյ միւս կուսակցութիւնը թէպէտև հակառակ չէ զօրաւոր կուսակցութեան սկզբունքներուն, սակայն անհրաժեշտ հարկ չը տեսներ ռուսիացի եպիսկոպոսի մը ընտրութիւնը: Այս կուսակցութիւնը բոլորովին հակառակ է Մակար եպիսկոպոսին:—Այս հակառակ խումբը թէպէտև շատ բազմաթիւ չէ և գործօն անդամներ շատ չը պարունակեր, սակայն լուրջ անձինք, ազգին օգուտը մտածող երեսփոխաններ շատ կան իր մէջ: Այս ճակատամարտին մէջ այս խումբին առաջնորդ պիտի ըլլայ մի երիտասարդ երեսփոխան որ մեծ ազդեցութիւն ունի իր պաշտօնակցաց վրայ: Մակար եպիսկոպոսի նկատմամբ ընդարձակ տեղեկութիւններ կը քաղեն ասոնք: Երեսփոխանական ժողովը ընտրութեան օրերը մի ընդփակ նիստ պիտի ընէ, յորում կարելի պիտի ըլլայ խօսել ընտրուելի եպիսկոպոսի անձնաւորութեան վրայ: Այդ նստին մէջ շատ կարևոր տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին այս ընտրութեան դարձուածքներուն վրայ և պիտի կարդացուի Մակար սրբազանի կենսագրութիւնը, որ այժմ խնամքով կը պատրաստուի: Հակա-Մակարեանք կը յուսան յաղթանակը տանել:—Այն ատեն ո՞ր ընտրելին առաջ պիտի քշուի: Քանի որ առ այժմ ձեռմէ ուրիշ ընտրելի չը կայ, մեր Ազգ· ժողովոյ Մակարեան կուսակցութիւնը իր ընտրելիները այսպէս որոշած է: 1-ն Մակար եպիսկոպոս: 2-դ Ներսէս պատրիարք: 3-դ Արթին եպիսկոպոս, Նախկին առաջնորդ Կարինի:—Խրիմեան սրբազանի ընտրելիութիւնը վերջնական կերպով ետ ձգուեցաւ, զանազան աւելի կամ նուազ հիմնաւոր պատճառներու համար, որոց վրայ խօսելն երկար կըլլայ: Մակարեանք, եթէ իրենց ընտրելին չը յաջողի, պիտի պաշտպանեն Արթին եպիսկոպոսը և պիտի առաջարկեն միւս խումբին որ գայ միանայ Արթին եպիսկոպոսի համար:—Արթին Սրբազանի անունը իրաւ է որ երրորդ դրուած է, սակայն քաղաքականութիւնը այսպէս կը պահանջէ ըսելով այսպէս ըրած են, իսկ իրականապէս Մակար եպիսկոպոսէն վերջը ինքը կուգայ: Ներսէս պատրիարքի համար ծածուկ հակառակութիւն կայ: Արթին եպիսկոպոսը ընդհանրապէս աղէկ համբաւ կը վայելէ Պօլսոյ հայոց մէջ: Այժմ որ Երուսաղէմի վանքը քաշուած է, փորձով ցոյց կուտայ թէ տնտեսագէտ մարդ է և կառավարելու կարող: Եթէ Արթին եպիսկոպոս եղած ըլլար Երուսաղէմի պատրիարք այսօր այդ վանքը ոչ միայն այսքան պարտքի տակ չէր ճնշուէր, այլ և տակ ես կըրնար աւելցուցած ըլլալ:—Առ այժմ կաթողիկոսական խնդիրն այս վիճակին մէջն է, կը հաղորդենք հետզհետէ ինչ կերպարանք որ առնու, սակայն մոռնալու չէք որ Ռուսիոյ հայոց կարծիքը մեծ կշիռ ունի և ըստ այնմ շարժելու էք: Հրապարակը մի ձգէք Ե ն թ ր ի կ ա ն ն ե ր ո ւ:

Այս խնդրոյն գլխը չը գոցած խօսենք ասոր վերաբերեալ մի քանի յարակից կէտերու վրայ:— Այս օրերս հայերէն թերթերը հետևեալ տեղեկութիւնները հաղորդեցին:—Էջմիածնէն Կիւրեղ վարդապետ նամակ մը գրած է Ս. Պատրիարքին, դեկտ. 31 թւականն, որով կը հաղորդէ թէ՝ անհամներու ձեռք անկած է կարևոր մաս մը հանգուցեալ կաթողիկոսի ունեցածներէն:—Պատրիարքը, յանուն ազգին հեռագրած էր սինօդին որ մեծ խնամ տարուի վանքին բարեկարգութեան և եթէ կորսուած ինչքեր կան, զանոնք ալ գտնեն, իբր ստացուածք ազգին:—Սինօդը հեռագրաւ պատասխան խրկած է պատրիարքին: Այդ հեռագիրը կը ծանուցանէ թէ՝ Մանկունի եպիսկոպոսը վանքէն երեք սնդուկ փախուցեր է: Այդ սնդուկները հաւանօրէն կաթողիկոսի գոյքերը կը պարունակէին: Սակայն այդ սնդուկները սինօդը չէ կրցած բռնել և պարունակութիւնները իմանալ, վասն զի ատոնք Թիֆլիզի օսմանեան հիւպատոսի պաշտպանութեան ներքև դրուած են: Պատրիարք սրբազանը երբ կընդունի այս հեռագիրը անմիջապէս Թ ա գ ր ի ր մը կը գրէ կառավարութեան: Այս թագրիրով պատրիարք կը պահանջէ որ այդ սնդուկները երբ Պօլիս համնին, պատրիարքարանի յանձնուին իբր ազգային ստացուածք:—Տեղւոյս եւրոպական թերթերը արտատպելով այս տեղեկութիւնները կը յաւելուն նաև թէ ստուգութեան կարօտ է այս լուրը:—Ահաւասիկ կնճռոտ հարց մը որ իր մէջ կը պարունակէ իրաւաբանական խել մը նկատողութիւններ: Տակաւին հայերէն թերթերը չը հաղորդեցին թէ՝ Դուռը ինչ պատասխան տուաւ: Սա յայտնի է թէ եթէ այդ սնդուկները պատրիարքարանի յանձնեն իսկ, զոր չենք կարծեր, մէջէն մեր յուսացածէն ուրիշ բաներ կրնան ելլել: Մանկունի եպիսկոպոսը, ինչպէս կըսեն, թաց տեղ չը պառկեր:

Հանգուցեալ կաթողիկոսի նկատմամբ հոս եղած մինակ կարևոր քննադատութիւնը պ. Մարկոս Աղաբէգեանի քննադատութիւնն էր, որոյ վրայ խօսեցանք: Սակայն այս քննադատութեան մէջ ընդհանրական հարցերը շատ չէին պարզուած և հրապարակագիրն աւելի իր անձը ի հանդէս ածած էր քան կաթողիկոսի գործերն քննած: Ի մէջ այլոց պ. Աղաբէգեան կուզէր այնպէս մը ցոյց տալ որ հանգուցեալ կաթողիկոսը եկեղեցական վարդապետութեանց մէջ իսկ քաջ չէր և թէ անձնական անձուկ տեսակէտներով մէկ «Քրիստոնէական վարդապետութեան» դասագրքի մը ծաւալումը արգելած էր: Պ. Աղաբէգեանի այս խօսքերն չէին կրնար աղէկ ընդունելութիւն գտնել և մեծապէս վնասեցին միւս գրած կէտերուն:—Այդ միւս կէտերը կարդացուեցան և մոռցուեցան, իսկ քրիստոնէական վարդապետութեան խնդիրը կը սպառնայ կրակոտ խնդիր մը ըլլալ: Խնդիրը վարդապետութեան խնդիր է և ահա Տէրոյենց պատուելին, մականուանեալն Ջամուճի, ես հոս եմ, կըսէ, թող հանգիստ մնան կաթողիկոսի աճիւնները: Տէրոյենց պատուելի պ. Աղաբէգեանի պատասխան մը կը հրատարակէ «Հայրենիք»-ի մէջ, (ստորագրելով Ն ո ւ ա ս տ ինքզինքն):—Այդ պատասխանին վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը տանք, վասն զի ծերունի զինուորի մը գրածներն են և ձեր կողմերու կրօնասէրներուն հաւանօրէն հետաքրքիր ըլլան:—Պ. Մ. Աղաբէգեան սրտաբուխ ջատագովութիւն մը գրած էր ձեր պ. Պետրոս Շանշեանցի նկատմամբ: Ցոյց տուած էր թէ անոր Քրիստոնէականը կը հալածուէր կաթողիկոսէն և թէ պ. Շանշեանց վարդապետական խնդրոց մասին կաթողիկոսէն շատ վեր էր:—Այսպիսի հաստատական խօսքեր գայթակղութիւն կը պատճառէին, և պ. Տէրոյենց ուզած է փարատել այս գայթակղութիւնը: Ահաւասիկ նոյն իսկ պատուելիի խօսքերը «Այս հեղինակս՝ (պ. Աղաբէգեան) հաւատալեաց մասին բաւական տեղեկութիւն չունենալով 1866 թւին իր ննջեցելոյն յիշատակին համար մտածեր է 42 օսմ. ոսկի ծախք ընել և Շանշեանց Պետրոս անուն անձին բողոքականութեամբ պղըլշկած Քրիստոնէականը տպել, որ ազգային մանկունք դպրոցաց մէջ անկէց քրիստոնէութիւն սովրին և ասկէց հինգ հարիւր օրինակ ալ ռուսիաբնակ հայոց դպրոցաց համար ղրկեր է. այն չը մտածելով որ նոյն հեղինակ Շանշեանցը ինքն Ռուսիա բնակելով և այս քրիստոնէականը այն տեղ յօրինելով, կրնար այն տեղը տպել տալ, և ասկէց կրնար գուշակել որ հոգևոր իշխանութիւնը անոր արգելք եղած է: Ասոր հրատարակուելէն առաջ մէկ ձեռագիր օրինակը մեզի ղրկուած էր Թիֆլիզէն, և մենք մէջի մոլորական խօսքերուն հերքումը գրած էինք Երևակի մէջ: Յօդուածոյս հեղինակը չեմ կարծեր թէ նոյն հերքումը կարդացած պիտի ըլլայ. ապա թէ ոչ նոյն մոլորութիւններն ընդունած պիտի ըլլայ: Նոյն միջոցին էր որ հանգուցեալ տ. տ. Մատթէոս սրբազան կաթողիկոսը զՇանշեանցը այսպիսի մոլորութիւններուն համար հայոց դպրատուններէ դասատու ըլլալէն արգելեց, և մասնաւորապէս Շուշւոյ Մկրտիչ արքեպիսկոպոսին ուրիշ առիթով մը այս ալ գրեց…

Ասոր յաջորդ հանգուցեալ վեհափառն ալ ըստ իր պարտաւորութեան և հետևելով իր նախորդին՝ մոլորամիտ Շանշեանցին Քրիստոնէականին Ռուսիա ղրկուած օրինակները մերժեց…»

Ամեն վէճ կը մոռցուի, իսկ կրօնական վէճերը կարծես անմոռաց կը մնան: Անշուշտ պ. Աղաբէգեան չը պիտի մարսէ այս պատասխանը, և ահա 17 տարուան վէճերը զարգացած, ուժովցած հրապարակ պիտի նետուին երէկուան պէս, և պիտի կազմեն մեր օրական զբաղմանց մին: Խնդիրը կարևոր է զի շատ մօտէն կը շօշափէ կաթողիկոսի մը պատիւը:

Հայկակ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Վան, 25 յունվար 1883

Էրզրումի մէջ կալանաւորված հայ երիտասարդների համար լուր տարածուած էր թէ արձակուած են բանտէն և 4—5 անձ միայն մնացած են: Բայց վերջին օրեր մենք ստոյգ աղբիւրներից տեղեկութիւն ենք ստացել որ տակաւին 70-ի չափ հայեր բանտի մէջ կը հեծեն և Թիւրք կառավարութիւնը յատկապէս տարածել է այդպիսի լուր, որ ուրիշ տեղերի հայերն էլ չը գրգռուին և չը յուզուին: Նա մինչև անգամ համարձակած է Եւրոպայի առջև սուտ իւր դեսպանների միջոցով և հրատարակել է եւրոպական լրագիրների մէջ թէ Էրզրումի դէպքը ուրիշ բան չէ բայց միայն մի մասնաւոր վէճ որ պատահել է մի քանի հայերի մէջ. թէ այդ դէպքը քաղաքական նշանակութիւն չունի և թէ բանտարկուածները մի քանի սրիկայներ են միայն: Կառավարութիւնը մի կողմէն կուզէ խղդել, ծածկել Էրզրումի դէպքը Եւրոպայի առջև, միւս կողմէ ալ կուզէ Էրզրումի առաջնորդին սիրտը շահել. պատուանշան կը տայ Գեր. Օրմանեան վարդապետին, որի սպասաւորը բանտարկված էր իբր մասնակից քաղաքական դաւադրութեան: Թիւրք կառավարութիւնը աւելի լաւ կանէ որ փոխանակ ազգին գլխաւորները այսպէս շողոքորթելու և կաշառել ջանալու, բարենորոգումներ մտցունէ Հայաստանի մէջ որ խեղճ ժողովուրդը յուսահատուած չը գրգռի իւր դէմ: Ընդհակառակ, նա օրըստօրէ իւր անկարգութիւնները և ճնշումները կը շատցունէ Հայաստանի մէջ:

Աւազակութիւնները, հարստահարութիւնները ոչ միայն պակսած չեն այժմ, այլ իբր դրութիւն (սիստեմ) ընդունած է կառավարութիւնը քաջալերել այդ տեսակ չարագործութիւնները երբ հայի դէմ կը լինին: Բաւական ժամանակ յառաջ, Պարսկաստանէն աւազակների խումբեր մեր կողմ անցած և Մանդան հայաբնակ գիւղի ոչխարներն ու եզներն տարած էին: Մանդանցիներ մեր նահանգապետին բողոքեցին. երկար ժամանակէ ի վեր եկան գացին, բայց ոչինչ օգուտ չունեցան: Վերջապէս գիւղացիներն իրենց կողմէն պ. Կարապետ Ջրաբաշխեան ղրկեցին Պարսկաստան Մակուի Թէյմուր խանին մօտ, յատուկ խնդիրքով որ իրենց գողցուած անասունները գտնէ և վերադարձունէ: Թէյմուր խան պ. Ջրաբաշխեանին կը վերադարձունէ Վան, երեք նամակ տալով ձեռքը, մէկը Խրիմեան հայրիկին, մէկը ռուսական հիւպատոս Կամսարական բէկին և միւսն ալ նահանգապետ փաշային: Այդ նամակների մէջ նա կը յայտնէ թէ ինք պատրաստ է Մանդանէն գողցուած բոլոր անասունները, մէկ հատ պակաս չը լինելով, վերադարձնել իրենց տէրերին, եթէ նահանգապետ փաշան համաձայնի վերադարձունել գոնէ կէսը այն անասուններին, որոնք Թիւրք աւազակները վերջին օրեր Պարսկաստանէն կողոպտելով բերած են Տաճկաստան: Բայց մեր փաշան չը հաճիր այդ առաջարկութիւնը կատարել. մինչև անգամ պ. Ջրաբաշխեան ցոյց կը տայ փաշային թէ այս ինչ անձեր Պարսկաստանի այն ինչ հայաբնակ գիւղի ոչխարներ գողցած բերած են այստեղ. բռնեցէք այդ գողեր որ յայտնի անձեր են և մի քանի ոչխարներն վերադարձունելով Թէյմուր խանին, ազատեցէք տաճկահպատակ Մանդանցիներին 300-ի չափ անասունները: Բայց վալի փաշան չուզեր անել այդ բան, մտածելով որ երկու կողմէն ալ կողոպտուողները հայեր են: Թող ճնշուին, փչանան և կորչին հայ գեավուրները, որոնք իրեն մտատանջութիւն կը պատճառեն, կը մտածէ Թիւրքը: Իսկ քրիստոնեայ Եւրոպան, ինչ կանէ հայոց խնդրին համար: Մենք ոչինչ չենք նշմարեր դեռ. այլ ընդհակառակ կը տեսնենք որ ամեն բան օր ըստ օրէ աւելի կը վատթարանայ այս կողմ: Ահա մի նոր օրէնք հրատարակեց կառավարութիւնը որով մի քանի տարիէն յետոյ բոլոր գիւղացիներ կը զրկուին իրենց հողերէն. այդ հողեր կը դառնան Թիւրք կառավարութեան սեփականութիւն: Կառավարութիւնը 3,000 ղրուշ (280 րուբլ) արժէք ունեցող մի հողին 30,000 ղրուշ (2,800 րուբլ) և էլ աւելի գին կը դնէ և նմա համեմատ տուրք կը պահանջէ այդ հողէն: Եթէ գիւղացին այդ տուրքէ ազատուելու համար ուզէ ուրիշի ծախել իւր հողը, հողին գրէթէ իսկական արժէքին չափ կը պարտի տուրք վճարել կառավարութեան որ կալուածաթղթերը դարձունէ գընողին վրայ, որովհետև կառավարութիւնը իւր որոշած գնին համեմատ տուրք կը պահանջէ և ոչ թէ ծախած գինին համեմատ: Այս վիճակի մէջ, գիւղացին կը ստիպուի իւր հողեր թողուլ և փախչիլ, գաղթել օտար երկիրներ: Արդէն Թիւրքի փափաքն ալ այդ է. որչափ կարելի է դատարկել Հայաստանը հայերէ և այդ կերպով ազատիլ հայոց խնդրէն: Մենք մտածելիք ուրիշ մեծ խնդիրներ ունինք. էլ ո՞վ պիտի մտածէ հարստահարութեանց խնդրի վրայ…:

Ինչպէս ուրիշ ամեն տեղի հայեր, նոյնպէս և մենք, Գէորգ Դ. Կաթողիկոսին հոգեհանգիստը կատարելէ յետոյ, զբաղուած ենք այժմ կաթողիկոսական խնդրով: Մեր փափաքն այն է որ Էջմիածնի կաթողիկոսը որ ամենայն հայոց կաթողիկոսն է, որի թեմերի մեծ մասը Թիւրքաց-Հայաստանի մէջ է, մի անձ լինէր որ Տաճկա-Հայաստանի մէջ բաւական ժամանակ մնացած, նըրան լաւ ուսումնասիրած, նրա իսկական վիճակին եւ պահանջներին քաջ ծանօթացած լինի. միանգամայն և ինք ալ իր հայրենասիրական աշխատութիւններով ազգին յայտնի լինի: Մենք այս յատկութիւնները կը տեսնենք Խրիմեան հայրիկի վրայ որ, ըստ մեզ, ամենէն արժանաւոր կաթողիկոսացուն է մեր եկեղեցականների մէջ:

Գամբէտտայի մահը այստեղի ֆրանսիասէր հայ երիտասարդներին ալ ցաւ պատճառեց, որոցմէ մի քանին երբ այստեղ գտնուող Ֆրանսիացի Դոմինիկեան կրօնաւորներին կառաջարկեն մի սգոյ հանդէս կատարել ի յիշատակ անմահ Գամբէտտայի, Դոմինիկեան սուրբ հայրերը կը պատասխանեն թէ Գամբէտտան շան պէս սատկեցաւ, քանի որ հաղորդութիւն չառած մեռեր է…: Զը գիտենք թէ ինչու համար պ. բժիշկ Տիգրանեանց իւր Վանի նկարագրութեան մէջ մոռցել էր երկու տող ալ այդ սուրբ հայրերին նուիրել:

Կերևի թէ պ. Տիգրանեանցի արած Վանի նըկարագրութիւնը, «Մշակի» մէջ, շատ ազդեցութիւն ունեցեր է այդ կողմեր: Ու արդարև շատ վաւերուն ոճով գրուած էր: Այս վերջին փոստով Նոր-Նախիջևանէն գրուած նամակներ եկան այստեղ Խրիմեան հայրիկին և Նալբանդեանց Կարապետ աղային: Առաջինին քաջալերներ գրուած էին որ մասնութիւններէ չը վախնայ և յետ չը քաշուի իւր գործերէ: Երկրորդին ալ անպատուիչ խօսքեր և սպառնալիքներ գրուած էին, վասն փաշային գործիք դարձած լինելուն համար: Նամակագիրը այդպէս գրգռուեր է Տիգրանեանցի նկարագրութիւնը կարդալով «Մշակի» մէջ:

Այստեղի երիտասարդներին վրայ էլ լաւ տպաւորութիւն ունեցաւ Վանի Կենտրոնական վարժարանին համար Մոսկվայի հայ ուսանողներին ղրկած նուէրը մի նամակով հանդերձ որ հրատարակուած է «Մ շ ա կ ի» մէջ: Խնդիրը նուէրին քանակութեանը վրայ չէ, այլ սա կէտի վրայ որ Մոսկվայի հայ ուսանողները Վասպուրականի համար էլ կը մտածեն եղեր. հազարաւոր մղոններով հեռի Տաճկա-Հայաստանը իրենց սրտին շատ մօտիկ է եղեր: Թող օրինակ առնեն նոքա որ երբ կարգը խօսելու գայ, ամենէն աւելի հայրենասէր կը լինին, մեծ մեծ կը ջարդեն, անխնայ կը քըննադատեն և կարհամարհեն ուրիշների գործունէութիւնը, բայց երբ նիւթական օգնութիւն խնդրես, որով կարելի է ամեն բան յառաջ տանել, այդ կրակոտ հայրենասէրէն մի սառն պատասխան կը ստանաս. բան չունեմ: Բայց կարելի է մեծ բաներ յուսալ գլխաւորապէս ուսանողներէ, որովհետև կը տեսնեմք որ ամեն տեղ ալ ամենէն թարմ և գործօն ուժերը կը ներկայացունեն ուսանողները: Կենտր. վարժարանը, նոյն իսկ տեղացի Թիւրքերին մօտ ալ սկսած է համակրութիւն վայելել: Բացի Թիմուրզադէ Խուրշիտ բէկէն որ իւր 16 ամեայ ուշիմ որդին կը ղրկէ Կենտր. վարժարանը, Վանի նահանգի զինուորական ընդհանուր հրամանատար Լիվա փաշան ալ իւր որդին կը ղրկէ այժմ Կենտրոնական վարժարան:

Ռուս-Թիւրքական վերջին պատերազմին ժամանակ, Ռուսաստան գերի գնացած մի Թիւրք զինուորական օֆիցերի կը սիրահարուի մի ռուս աղջիկ Վարօնէժէն: Սա Պօլիս գալով կը թողու ռուս հպատակութիւնը և օրթոդոքս կրօնը և իսլամութիւնն ընդունելով կամուսնանայ Թիւրք զինուորականին հետ որ իրեն մեծամեծ խոստումներ անելով խաբած է եղեր: Խեղճ կինը որ կը կարծէր Կ. Պօլսի մէջ փաշայական երջանիկ կեանք վարել, կը ստիպուի իւր էրկան հետ մեկնիլ Կ. Պօլսէն դէպի Վան: Ճանապարհին նեղութիւններին հետ կը սկսին նաև իւր դժբաղդութիւններ: Էրիկը կը սկսի սաստկացունել հարեմական արգելքները, մի քանի անգամ նեղանալով կը ծեծէ կնոջը: Էրզրումի մէջ ուրիշ Թիւրքեր հետամուտ կը լինին կնոջ, իւր երկու տարեկան փոքրիկ երեխային կը գողնան կը տանեն և մինչև որ Վան կը հասնին, գործը որ սաստ-

ճամի հասած կը լինի որ երեկը մի օր նեղացած տանէն դուրս կանէ ռուս կնգան և կարճակէ: կ՚նը բաւական գեղեցիկ և քաղաքավար է և արդէն քրիստոնէութեան վերադարձած և իւր նախկին Հիդայէթ հանըմ թրքական անունը թողած լինելով, ցանկութիւն կը յայտնուի ոմանց կողմէ որ այստեղ մի հայի հետ ամուսնանայ: Բայց կամսարական բէկ մի յարմար տեղ գնելով կը պահպանէ նրան այժմ որպէս զի դարունին վերադարձունէ Ռուսաստան իւր ընտանիքի մօտ, եթէ կ՚նը համաձայնի: Մահմետականացած ռուսեր քիչ չեն Ցաճկաստանի մէջ: Նախորդ ռուս-թիւրքական պատերազմին ժամանակ ռուս գերիներէն բաւական մնացած են Ցաճկաստան և ապահովութեան համար մահմեդական դարձած: Ոմանք ալ նախամեծար համարած են տաճկահպատակ միայն դառնալով, քրիստոնեայ մնալ. և այժմ Ալաշկերտի գիւղերին մէջ ալ կը գտնուին այդպիսի մի քանի ռուս գերիներ որք հայ աղջկայ հետ կարգաւորուելով, լուսաւորչական կամ կաթօլիկ հայ դարձած են:

Նամակս կը վերջացունէի երբ լուր առացայ թէ վանի ծովի արևելեան հիւսիսակողմն Արջէշ քաղաքի հայեր խանութները փակեր են, կառավարութեան ճնշումէն և քիւրդերի կողոպուտէն վախնալով: Իրաւունք չունէին միթէ Երզրումի հայերը այսպիսի կառավարութեան դէմ գործնական բողոքներ պատրաստելու: Բայց խեղճերը այժմ այսպիսի ցուրտ եղանակի մէջ, իրենց թշուառ ընտանիք երեսի վրայ թողած Երզրումի ամենացուրտ բանտերին մէջ դողդղալով, անօթի ծարաւ կանցունեն իրենց օրեր, մինչդեռ մենք մուշտակները հագած, վառարանին առջև մեր փորը տնկած տաք սենեակին մէջ, սատմքսը լեքը հայրենասիրութիւն կը քարոզենք. բայց եթէ մի քանի կոպէկ խնդրուի մենէ այդ խեղճերին օգնելու համար, կը փութանք պատասխանել. բան չունենս. դրանք անխոհեմներ են:

Հրանտ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 փետրվարի: Իշխան Գորչակօվ 85 տարեկան էր: Մինչև վերջին րոպէն յոյս ունէին, որ կանցլերի ամուր կազմուածքը կը յաղթէ հիւանդութեանը: Փետրվարի 26-ին առաւօտը կանցլերը Թագաւորին շնորհաւորական հեռագիր ուղարկեց, բայց կայսրի մոերմական պատասխանը նրան կենդանի չը գտաւ: Այսօր արտաքին գործերի մինիստրութեան եկեղեցու մէջ կատարվեցաւ կանցլերի հոգեհանգիստը: Այսօր յանկարծակի վախճանվեցաւ ներքին գործերի նախկին մինիստր Մակօվ:

ԲԵԼԳՐԱԴ, 28 փետրվարի: Սերբիայի ներկայացուցիչներ ռուսաց կայսրի թագադրութեան ժամանակ կը լինեն դիպլոմատներ և բարձր օֆիցերներ:

ԱԹԷՆՔ, 28 փետրվարի: Փետրվարի 28-ին վախճանվեցաւ կումունդուրոս:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տէր-Յովսէփ աւագ քահանայ Օրբէլի հանդերձ բժիշկ Դաւիթ և Համազասպ որդւովք և կատարինէ և Վարդանոյշ դստերբք ցաւօք սրտի յայտնելով առաջինն իր ամուսնոյ և վերջիններն իրանց մօր՝ Մարիամայ մահը, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին շնորհ բերել հինգշաբթի առաւօտեան 10 ժամին, 3 ամսոյս, իրանց սեպհական տուն, Սօլօլակի փողոց, որտեղից կը կատարվի հանգուցելոյ յուղարկաւորութեան հանդէս դէպի սուրբ Աստուածածնայ Աւետեաց եկեղեցի անուանեալ:

1—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ

„ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ“

Երրորդ տարուայ դասագիրքը

Երկրորդ տպագրութեամբ:

Գինը 40 կոպէկ է:

Գումարով առնողներին զիջումն կը լինի: Ծախվում է կենտրօնական գրավաճառանոցում:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ

ԱՍՏՂԱԳԷՏԸ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԼԱՏՕՆ ԶՈՒԲՕՎԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ՐԱՖՖԻ

Թիֆլիսում գինն է 1 ր. 20 կ.
Թիֆլիսից դուրս . . . 1 ր. 50 կ.

Վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը. „կենտրօնական գրավաճառանոցում.“ Զաքարիա Գրիգորեանի „կովկասեան գրավաճառանոցում.“ պ. Շահվերդեանի գրավաճառանոցում. պ. պ. Շահինեանցի և Տէր-Գրիգորեանցի ծխախոտի մագազիններում:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ

ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը.—„կենտրօնական գրավաճառանոցում“ Միրիմանօվի տանը №№ 3 և 4. պ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի „կովկասեան գրավաճառանոցում“.— պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.— պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցէով:

ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ“. РАФФИ.

ԵՐԿԱԹԷ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

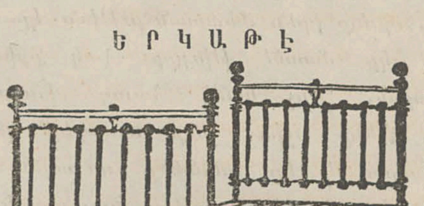

ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԻՋ: Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներով, երկաթէ ԳՐԻԶՆԵՐ, կողպէքներ, թիեր, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, րէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբօմներ, կօնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

40—100

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(ԿՈՒԿԻԱ, ՍԻՄԷՕՆՕՎՍԿԻ ՓՈՂՈՑ, Տ. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ):

Հիւանդները ընդունվում են ամեն օր:

Առաւօտեան՝ 9—10½ ժ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—վիրաբուժութեան և վեներական հ. և ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—կանանց, երեխայոց և ներքին հ. 10½—12 ժ. ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ—ներքին հ. 12—1 ժ. աչքացաւի ԼԱՐԻՕՆՕՎ—ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի և ՐԵՑԽ—չորեքշաբթի և կիրակի:

Երեկոյեան՝ 5—7 ժ. ՈՒՇԱԿՕՎ—երեխայոց և կոկորդի հ. երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Ջղային և հոգեկան հ. և էլեկտրա-բուժութեան ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆՑ—ամեն օր և, երբ խորհրդակից նոյն հիւանդութեանց համար, Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆ—երեքշաբթի և շաբաթ: Ընդհանուր բժշկական խորհուրդ (կօնսուլտացիա)—երեքշաբթի և շաբաթ 7—8 ժամը երեկոյեան: Գիշերօթիկ հիւանդներ: Վարձ՝ խորհուրդ երթևեկներին—50 կոպ. կօնսուլտացիան— 3 րուբ. չքաւորները—անվարձ:

Հիւանդանոցի կառավարիչ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ բնակվում է նոյն հիւանդանոցում:

Շուտով կը բացվի հիւանդանոցումը և Ջրաբուժական բաժանումն, որին կը ձեռնարկի բժիշկ Տելեաֆուս:

(չոր. ուրբ.)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ

ՄԷԿ. ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ №№ 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք թէյ

1 ր. 10 կ. թէյի հետ	ամեն տեղ	1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „	. . . .	1 „ 60 „
1 „ 40 „	. . . .	1 „ 90 „
1 „ 60 „	. . . .	2 „ 20 „
1 „ 80 „	. . . .	2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր.	. . . . .	3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկօլադի և կակաօ-ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բարրի կօնֆեկտների, Շեֆիլդի դանակների, Տուրների գրիչների, Դաուի հրացանների, Վեբլիի րէվօլվերների, Բարնսբիի թամբերի, Մեկինի ամաններ, Կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբօմներ և այլն և այլն:

74—100

ՄԵՐ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՈՒՄ ՊԱՍԻ
առաջի 10 պատուիրողներին կը լինի............ 30/00 զիջում
երկրորդ................ 20/00 —
երրորդ................. 10/00 —
Գանովսկի փողոց տ. № 10-ը կանանց դերձակ Գ. և Շ. Անեանց

(1) 2—3

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԾԱՂԿՈՒՆՔ

(Թարգմանականք. Ա. Մ. Ե. Պ.)

Ազնիւ թղթի վրա գեղեցկատիպ:

ԳԻՆԸ 25 Կ.:

Въ Редакціи газеты «МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՐԱՖՖԻ

ՈՍԿԻ ԱՔԱՂԱՂ

Վաճառվում է Թիֆլիսում

„կենտրօնական“ և Զաքարիայ Գրիգորեանցի „կովկասեան“ գրավաճառանոցներում. Շահվերդեանցի պավիլիօնում, Տէր-Յովսէփեանցի և Շահինեանցի ծխախոտի խանութներում: Հրատարակչից առնողները քանակութեան համեմատ օգտվում են զիջումով:

Հասցէն՝
Тифлисъ. Оаннесъ Степанянцъ.

4—5

ԳԱԼԷՐԷԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻ, ԴՎՈՐՑՕՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ

ՊԱՀԵՍՏ ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ № 144.

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԷԼԻ ամեն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵԶՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, Բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քար, ԹՈՒՋԵԱՅ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ:

ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

„Ժուրնալ դ'Օրիան“ դադարեցրած թերթի տեղ է հրատարակվում այդ նոր լրագիրը: „L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ:

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասարակ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9